

Hvordan komme i gang med improvisasjon?

Kurs med Håvard Sveås

Mål for kurset

- Lære litt om bruk av akkordtoner, gjennomgangstoner, dreietoner og gjennomgangskromatikk som utgangspunkt for melodisk improvisasjon
- Lære litt om å plukke ut og bearbeide melodiske motiv
- Lære litt om å improvisere modulasjoner
- Lære noen praktiske skalaer som kan være grunnlag for improvisasjon
- Noen andre praktiske tips

Akkordtoner

Lær akkordtonene til de ulike akkordene, og improviser på dem.

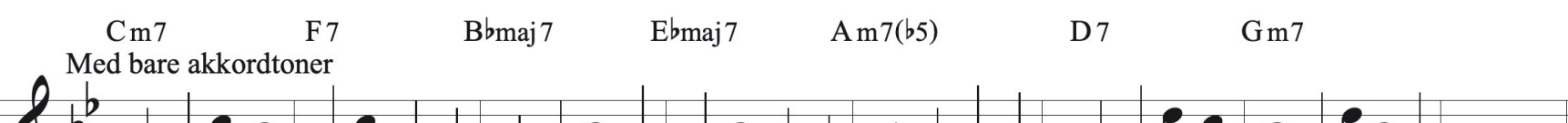
Her kommer først akkordene på de åtte første taktene fra «Autumn leaves», så et eksempel på improvisasjon med akkordtoner over disse:

Cm7 F7 B♭maj7 E♭maj7 A m7(♭5) D7 Gm7

Cm7 F7 B♭maj7 E♭maj7 A m7(♭5) D7 Gm7

Med bare akkordtoner

Akkordtoner

Legg merke til to ting:

- For å skape sammenheng er bevegelsen fra takt 1 og 2 *sekvensert*:

Bevegelsen gjentas med samme intervall (oftest diatonisk) fra ny starttone, som i takt 3 og 4.

- Det er fint å unngå at melodi- og basstone er lik på de sterkeste betoningene, slik som her, der første slag i hver takt utenom den siste har ters i melodi og grunntone i bass.

The image displays two musical staves in G major (one sharp, F#). The top staff shows seven chords with their constituent notes (root, third, fifth, seventh) written as whole notes. The chords and their notes are: Cm7 (C, Eb, G, Bb), F7 (F, Ab, C, Eb), Bbmaj7 (Bb, D, F, Ab), Ebmaj7 (Eb, G, Bb, D), Am7(b5) (A, C, Eb, G), D7 (D, F#, A, C), and Gm7 (G, Bb, D, F). The bottom staff, labeled 'Med bare akkordtoner' (With only chord tones), shows a melodic line where the first three notes of each measure are the root, third, and fifth of the corresponding chord from the top staff. The sequence of notes is: C, Eb, G, Bb, F, Ab, C, Eb, Bb, D, F, Ab, Eb, G, Bb, D, A, C, Eb, G, D, F#, A, C, G, Bb, D, F, G.

Cm7 F7 Bbmaj7 Ebmaj7 Am7(b5) D7 Gm7

Cm7 F7 Bbmaj7 Ebmaj7 Am7(b5) D7 Gm7

Med bare akkordtoner

Gjennomgangstoner

Neste naturlige steg er å legge til *gjennomgangstoner* mellom akkordtonene.

Mellom alle toner som står i tersavstand kan man legge inn sekunden mellom dem for å lage en gjennomgangstone - en tone som fyller igjen mellomrommet mellom tonen før og etter.

Cm7 F7 Bbmaj7 Ebmaj7

Med akkordtoner + gjennomgangstoner

Am7(b5) D7 Gm7

Dreietoner

En *dreietone* er en tone i sekundavstand innskutt mellom en repetert tone.

Se eksempelvis på tonen D mellom de to første Eb-ene på første og andre taktslag her:

Cm7
Med akkord-, gjennomgangs- og dreietoner

F7

Bbmaj7

Ebmaj7

A m7(b5)

D7

Gm7

Gjennomgangskromatikk

Gjennomgangstoner må ikke være diatoniske (skalaegne).

Man kan også gå kromatisk til verks, og fylle inn avstanden mellom to toner ved å gå kromatisk. Her ser du et eksempel på hvordan en variant med bruk av akkordtoner og gjennomgangskromatikk:

Med akkordtoner og gjennomgangskromatikk

The image displays two staves of musical notation in treble clef with a key signature of two flats (Bb and Eb). The first staff contains four measures, each associated with a chord label above it: Cm7, F7, Bbmaj7, and Ebmaj7. The second staff contains three measures, each associated with a chord label above it: Am7(b5), D7, and Gm7. The notation illustrates chromatic movement between notes of adjacent chords, with some notes being diatonic to the current chord and others being chromatic passing tones. For example, in the first measure (Cm7), the notes are C4, Eb4, F4, and Gb4. In the second measure (F7), the notes are F4, Ab4, Bb4, and C5. In the third measure (Bbmaj7), the notes are Bb4, D5, F5, and Gb5. In the fourth measure (Ebmaj7), the notes are Eb5, G5, Bb5, and C6. The second staff continues this pattern with Am7(b5) (A4, Cb4, Eb4, Fb4), D7 (D4, F#4, Ab4, Bb4), and Gm7 (G4, Bb4, Db4, Eb4).

Cm7 F7 Bbmaj7 Ebmaj7

Am7(b5) D7 Gm7

Å «ringe inn» toner

Ved å spille sekundintervallet først over, så under tonen vi skal lande på, kan vi «ringe inn» en tone.

Dette forekommer ofte i romantisk musikk så vel som i jazzimprovisasjon.

Se på hvordan 8-delene i slutten av hver takt «ringer inn» neste takts første tone:

Cm7 F7 Bbmaj7 Ebmaj7

Med akkordtoner og innringing av toner

Am7(b5) D7 Gm7

Å bruke motiv

De fleste improvisasjoner tar utgangspunkt i en eller annen idé, aller oftest et motiv eller et tema som deretter bearbeides på ulike måter.

Her er et tema, og noen eksempler på motiv man kan hente fra det.

Tema (Lovsyng vår Herre)

Motiv 1 Motiv 2 Motiv 3 Motiv 4

The image displays musical notation on a single staff in G major (one sharp, F#). The notation is as follows:

- Tema (Lovsyng vår Herre):** A continuous melody consisting of 10 measures. The notes are: G4 (quarter), A4 (quarter), B4 (quarter), C5 (quarter), B4-A4 (beamed eighth notes), G4 (quarter), F#4 (quarter), E4 (quarter), D4 (half).
- Motiv 1:** The first four measures of the theme (G4, A4, B4, C5).
- Motiv 2:** Measures 5-6 of the theme (B4-A4, G4).
- Motiv 3:** Measures 7-9 of the theme (F#4, E4, D4).
- Motiv 4:** The final two measures of the theme (G4, F#4).

Sekvensere

Svært mye brukt i improvisasjon (og komposisjon) er sekvensering.

Motivene fra forrige side kan f.eks. sekvenseres slik:

Motiv 1 sekvensert

Motiv 2 sekvensert

Motiv 3 sekvensert

Motiv 4 sekvensert

Sette sammen ulike motiv

Det gir variasjon å sette sammen og blande ulike motiv, f.eks. slik:

The image displays four musical staves, each illustrating a different way to combine motifs. The first staff shows a sequence of Motiv 1, Motiv 2, Motiv 3, and Motiv 1. The second staff shows Motiv 1 with adjusted intervals, followed by Motiv 2, Motiv 4, and a sequenced Motiv 3. The third staff shows Motiv 4, Motiv 2, and a shortened Motiv 1. The fourth staff shows Motiv 2, a shortened Motiv 1, a mirrored Motiv 3, and Motiv 4.

Motiv 1 sekvensert Motiv 2 sekvensert Motiv 3 Motiv 1

Motiv 1, justerte intervall Motiv 2 sekvensert Motiv 4 Motiv 3 sekvensert

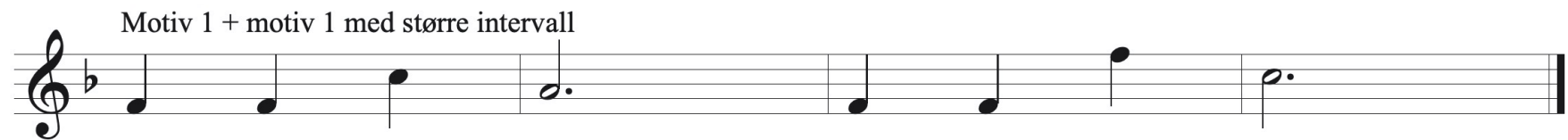
Motiv 4 Motiv 2 Motiv 1 forkortet

Motiv 2 Motiv 1 forkortet Motiv 3 speilvendt Motiv 4

Motiv: Andre intervall

Motiver kan endres på mange måter.

Man kan f.eks. forandre intervallavstand:

Motiv: Speilvending

Ved å speilvende motivet kan man skape variasjon:

Motiv: «På skakke»

Ved å endre noteverdi kan man lage «skakke» grupperinger, noe som gir spennende rytmer:

Motiv 1 forkortet + omgjort til 8-deler
og sekvensert som "skakke" grupperinger

Motiv 1 forkortet + omgjort (augmentert) til punkterte fjerdedeler som gir skakke betoning

Modulasjon med dominanten

Som kirkemusiker har man ofte behov for å kunne modulere mellom ulike gudstjenesteledd, eksempelvis før nattverd og til slutning.

Dominantakkorden, som befinner seg på toneartens 5. skalatrinn, er enkleste vei. Dominantfunksjonen forsterkes med tillegg septim.

The diagram illustrates a modulation from C major to G major using the dominant chord. It consists of two staves: a treble clef staff and a bass clef staff. The treble staff shows a sequence of notes: C (1), D (2), E (3), F# (4), and G (5). The bass staff shows a sequence of notes: C (1), D (2), E (3), F# (4), and G (5). The notes are numbered 1 through 5. Above the treble staff, the chords are labeled: C, G, G, and G7. The G7 chord is labeled "Sterkere med septim!". Below the bass staff, the chords are labeled: Tonika, Dominant, D(ominant), and D(ominant)7.

Chord	Scale Degree	Function
C	1	Tonika
G	5	Dominant
G	5	D(ominant)
G7	5	D(ominant)7

Modulasjon med dominanten

Ved å gå kvintskritt, og stadig omdefinere tonika til dominant, kan man modulere seg videre og videre helt til man er «i mål».

Her ser du et eksempel der vi går fra C-dur til Eb-dur ved hjelp av dominanter i kvintskritt:

Modulasjoner via dominanter gjennom kvintskritt (i bass)

T (D7) T (D7) T (D7) T (D7) T (D7) T (D7) T

Innskutt 2. trinnsakkord

Ved å sette inn andretrinnsakkorden (i den NYE tonearten)
før dominanten blir modulasjonen litt mer elegant.

Man får da progresjonen 2 - 5 - 1 (refererer til skala trinn i ny toneart), eller Ss - D - T

The image displays a musical score for a four-measure progression in C major. The notation is written on a grand staff with a treble and bass clef. The chords are: C (Tonic), Gm (Inserted 2nd degree chord), C (Dominant), and F (New Tonic). The bass line shows the root notes: C, G, C, and F. The text 'Innskutt 2. trinnsakkord' is placed above the Gm chord. Below the staff, the functional labels T, (Ss), D, and T are aligned with the measures.

Measure	Chord	Functional Label
1	C	T
2	Gm	(Ss)
3	C	D
4	F	T

Innskutt andretrinnssakkord

Det er fint å bruke tematikk fra salmemelodien for å gjøre modulasjonene både mer spennende og mer musikalsk. Her er et eksempel på hvordan man kan modulere fra «Deilig er den himmel blå» og over til slutning (gamle Hovland).

The musical score is written for piano on a grand staff (treble and bass clefs). It consists of four measures, each with a chord symbol above and a functional label below.

- Measure 1:** Chord symbol **C**, label **T**. The melody starts with a half note C4 in the bass and a half note E4 in the treble. The text "Med tematikk (fra Deilig er den himmel blå)" is written above the staff.
- Measure 2:** Chord symbol **Gm**, label **(Ss)**. The melody continues with a half note G4 in the treble and a half note Bb4 in the bass.
- Measure 3:** Chord symbol **C7**, label **D7**. The melody continues with a half note A4 in the treble and a half note D5 in the bass.
- Measure 4:** Chord symbol **F**, label **T**. The melody ends with a half note F4 in the treble and a half note A4 in the bass.

Modulasjon via fellestoner

En annen måte å modulere på, som kan være svært spennende harmonisk, er å modulere ved hjelp av fellestoner.

Fellestoner er toner som befinner seg i to ulike akkorder:

Am Modulasjon via fellestoner Ab

This musical example shows a modulation from A minor (Am) to A-flat major (Ab) using common tones. The first measure, labeled 'Am', contains a triad of A2, C3, and E3 in the bass clef, and A4, C4, and E4 in the treble clef. The second measure, labeled 'Ab', contains a triad of A2, C3, and Bb3 in the bass clef, and Ab4, C4, and Eb4 in the treble clef. A bracket above the staff indicates the modulation from Am to Ab. The common tones C3 and C4 are shared between the two chords.

Ab E

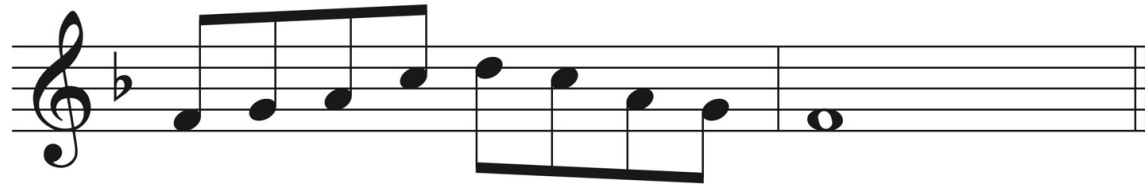
This musical example shows a modulation from A-flat major (Ab) to E major (E) using common tones. The first measure, labeled 'Ab', contains a triad of Ab2, C3, and Eb3 in the bass clef, and Ab4, C4, and Eb4 in the treble clef. The second measure, labeled 'E', contains a triad of E2, G#3, and B3 in the bass clef, and E4, G#4, and B4 in the treble clef. A bracket above the staff indicates the modulation from Ab to E. The common tones C3 and C4 are shared between the two chords.

Skalaer: Pentaton

Det finnes mange skalaer som kan være god hjelp til improvisasjon.

Pentaton er enkel, og svært anvendelig:

Pentatonskalaen (femtoneskalaen)

Skalaer: Bluesskalaen

Til gospel, blues, rock og pop er bluesskalaen anvendelig, særlig om man spiller den fra parallelltonearten om man er i dur:

Bluesskalaen (F)

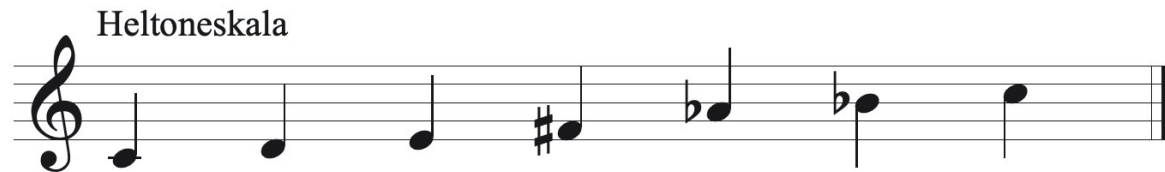
I dur: Vanlig også å bruke bluesskalaen til parallelltonearten = utbygd pentaton.
(I F-dur altså bluesskalaen i D)

Skalaer: Heltoneskalaen

Heltoneskalaen er spenningsløs, mye brukt i impresjonismen.

Kan f.eks. brukes med en kjent salmemelodi som idé -
som får en helt annen klang.

Skalaer: Lydisk

Det karakteristiske høye fjerdetrinnet i lydisk er typisk for blant annet en del norsk folkemusikk. Her i en variant med lavt sjuendetrinn, som er enda litt mer spennende:

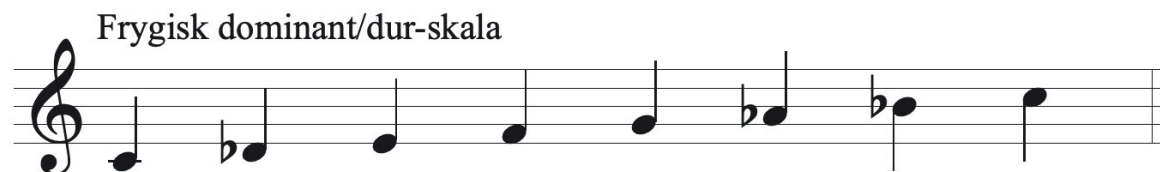
Skalaer: Dorisk

Det høye sjettetrinnet i dorisk er også brukt en del i norsk folkemusikk.
Også mye brukt i mer funky musikk sammen med bluesskalen.

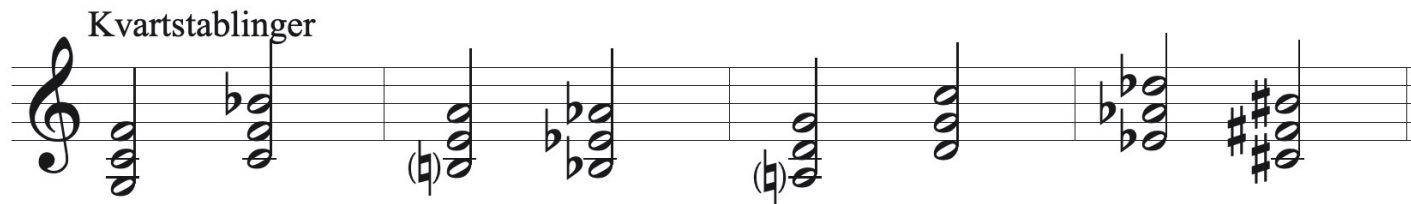
Skalaer: Frygisk dominant

Frygisk dominant/dur-skala er ypperlig om man vil lage lydkulisser til små skuespill der man har ørkenvandring e.l.

Kvartstabling

Å stable flere rene kvarter oppå hverandre gir en spennende tonalitet som blant annet kan kombineres fint med pentatonskalaen.

Andre tips

- Improvisasjon handler egentlig vel så mye om å utvide repertoaret av «triks» og klisjeer og kunne sette disse sammen som om å kunne finne på ting helt på sparket. Stjel gjerne fra andres musikk om du hører noe du liker!
- Spilleart (staccato, legato osv.) og agogikk kan også være med på å forandre opplevelsen av en melodi ganske radikalt
- Å spille en melodi i parallelltonearten kan gi den et helt nytt preg
- For å ha enda mer å variere med melodisk kan man utvide harmonikken som danner grunnlaget med utsving, innskutte akkorder osv.